

Kirjastoarviointi: käyttäjän puheenvuoro

Maarit Kaimio

Puheenvuoro kirjastoarvioinnin kuulemistilaisuudessa keskustakampuksella 14.12.00

Aion esittää hyvin kärjistetyn käyttäjän puheenvuoron. Tehtäväni on puhua nimenomaan tutkijan ja opettajan näkökulmasta, mutta tämä sisältää tavallaan aina myös opiskelijanäkökulman, koska eihän opettajaa voi olla ilman opiskelijoita.

Hallinto ja talous arvioinnissa etusijalla

Käyttäjän näkökulmasta kiinnittää huomiota paneelin kokoonpano: siihen ei kuulu lainkaan ns. käyttäjiä, vaan neljä kirjastoalan edustajaa, varmasti erittäin päteviä ammattilaisia sinänsä. Käyttäjän näkökulman toivoisikin olevan keskeisemmin esillä paneelin raportissa. Se kyllä tunnetaan ja on arvioitsijoiden kiikarissa, mutta silti lausunto lähtee painokkaasti hallinnollisista ratkaisuksista ja pahoittelee usein ns. liikoja kuluja – kysymättä saadaanko kulujen säästö aikaan uhraamalla tutkijan, opettajan ja opiskelijan kannalta tärkeämpiä arvoja.

Ja meidän vaatimuksemme ovatkin suuret. Haluamme kirjastoon paljon ja oikeanlaisia kirjoja, lisää elektronisia palveluja, miellyttävät tilat runsaine laitteineen lähellä henkilökunnan ja opiskelijoiden olotiloja. Kirjaston on oltava mahdollisimman paljon auki, kirjojen on oltava sekä aina paikalla saatavissa että ulos lainattavissa (tässä suhteessa haluamme todella sekä syödä että säilyttää kakun yhtäaikaan). Henkilökuntaa on oltava riittävästi, niin että kirjat saadaan hankittua ja luetteloitua nopeasti ja ovat pian käytettävissämme. Haluamme myös asiantuntevaa palvelua ja tarvitessamme opastusta. Ja kuppila on kirjaston yhteydessä oltava!

Jos tämä kaikki toimii, sitten on samantekevää – yks´ hailee, kuten sanotaan – mikä on kirjaston organisaatio ja hierarkia, kuka omistaa kirjat yms. Totta kai tällaiset seikat on järjestettävä jotta ihanne toteutuisi, mutta silmissä on oltava tämä käyttäjän ihanne, ja sitä ei tässä paneelin raportissa aina ole. Sen periaatteet keskityksestä ja hajautuksesta kirjaston toiminnoissa ovat kyllä hyvät (esim. luvun 7 johdannossa s. 36), mutta ehdotukset eivät aina toimi yhtä hyvin, vaan painottavat kirjasto-organisaatiota käyttäjäryhmien tarpeita enemmän.

Humanistisella alalla on myös ilmeistä, että eri ryhmien (tutkijat/opettajat/opiskelijat) tarpeet ovat koko ajan lähenemässä toisiaan uusien oppimiskäsitysten myötä. S. 31 puhutaan jännitteestä opiskelijoiden ja tutkijoiden tarpeiden välillä: tämä on ehkä pikemminkin vähenemässä. Äsken näimme kalvon jossa oli pallukoilla tähdennetty että "kirjastot integroituvat opetukseen" ja "tutkijoiden kirjasto = virtuaalikirjasto". Tällainen jako ei humanistisella alalla pidä paikkaansa: opetuksessa tarvitaan myös tutkijoiden kirjastoa, ja tutkijat tarvitsevat myös muuta kuin virtuaalikirjastoa.

Nykyiset keskittämissuunnitelmat riittävät

Useassa kohtaa paneelin raporttia moititaan keskustan ja erityisesti humanistisen tiedekunnan

kirjastojen hajanaisuutta, tiloja, liikaa henkilökuntaa jne. Totta, mutta enemmän huomiota olisi ansainnut se että parannusta näihin puutteisiin on jo tulossa keskustakampuksen yhteistyön ja humanistisen tiedekunnan kirjaston muodossa. Monessa kohdin raporttia häälyy myös ideaali suuresta, fyysisesti yhtenäisestä keskuskirjastosta. Tällainen ei kuitenkaan ole enää toteutettavissa, kun humanistinen tiedekunta on jo päätetty sijoittaa eri "taloihin" – mikä on nykytilanteeseen verrattuna osittain hajautusta (läheiset aineet joutuvat kauemmas toisistaan), osittain keskitystä (liika sirpalemaisuus saadaan koottua). Tämä sijoittelu on tapahtunut toisin kuin humanistinen tiedekunta esitti toiveenaan – tiedekunta ei saanut käyttöönsä Porthaniaa, joka olisi ollut lähinnä päärakennusta ja Topeliana, vaan sen sijaan Metsätalon ja Siltavuorenpenkereen. Tämän sovitun neljään "taloon" sijoituksen edellytyksenä on ollut että kussakin talossa on kirjastonsa, joilla on yhteinen organisaatio. Tätä mallia ei voi enää perua, ellei laitosryhmien sijaintejakin muuteta.

Paneelilla tuntuu olevan pelko siitä, että ellei ole suurta yhtenäistä kirjastoa, monitieteisyys kärsii. Mutta kun elektroninen luettelointi ja hakumahdollisuudet ovat kunnossa (ja tästä syystä HELKA olisi pikimmiten saatava valmiiksi!) tätä ei kannata pelätä: hakujen avulla löytää mitä yhdistelmiä tahansa, eikä kirjan fyysinen sijainti lähitalossa ole ongelma, kun tietää missä se on. Toisaalta jos kaikki oman alan kirjat ovat toisessa talossa kuin työ- ja opiskeluympäristö, koituu tästä paljon turhaa käytännön haittaa. Puhun tahallani edelleen myös kirjasta fyysisenä objektina. On aivan totta (kuten paneeli painottaa esim. s. 12) että elektroniset aineistot tulevat saamaan yhä tärkeemmän roolin myös humanistisissa tieteissä, mutta lähivuosisikymmenten aikana nämä tieteet tulevat varmasti käyttämään rinnakkain sekä näitä aineistoja että perinteistä kirjaa (minkä paneeli myös em. sivulla toteaa).

Paneeli tarjoaa ylen yksityiskohtaisia näkemyksiä kirjaston johtamisesta ja organisoinnista (esim. s. 32), mutta sen skenaariot jäävät mahdollisuuksien kartoituksena joskus varsin puutteellisiksi, kuten s. 34: skenaariota 2 ("entinen jatkukoon") ei kukaan nykyään enää aiokaan, skenaariot 1 ja 3 taas ovat lähes samanlaiset lukuunottamatta kansalliskirjaston asemaa ("suljetaan kaikki tiedekunta- ja laitospkirjastot..."). Voisi olla myös skenaario 4, joka rakentuisi edellisiä vähemmän jyrkälle kehitykselle nykytilanteen pohjalta. Ylipäätään näistä skenaarioista ei käy selväksi tarkoitetaanko niissä myös fyysistä tilaa vai pelkästään organisaatiota.

Suuri ja humanistista tiedekuntaa läheisesti koskettava kysymys johon paneeli kiinnittää paljon huomiota on kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston suhde. Siihen en tässä puutu muuta kuin toteamalla että suhde kaipaa selventämistä.